

Балкански круг кредом

Већина представа на овогодишњем Позорју кореспондирала је с нашом стварношћу, а њихов редослед истицао је затворени круг наших живота

Ово, 42. Стеријино позорје, остаће упамћено и по запитаности када је заиста почело. Иако у форми анегдоте, та се недоумица стално понављала: увек би се нашао неко да каже како се „тек с представом од синоћ” догодио почетак, тако да је усред Позорја духовито прокоментарисано како ће наш најугледнији позоришни фестивал дефинитивно почети последњег дана када је, према програму, термин био резервисан за надалеко хваљеног Михизовог „Бановић Страхињу” у адаптацији и режији Никите Миливојевића.

Још од тренутка када је селектор 42. позорја Даринка Николић објавила свој избор, значи почетком маја, „Бановић Страхиња” важио је за неприкосновеног фаворита у чију победу нису сумњали ни аутори осталих представа, чак до мере да се свако морао запитати: па, с каквом су мотивацијом други, уопште, ту? У трци коју унапред сматрају изгубљеном. Но, наравно, да су такве прогнозе биле, пре свега, утемељене на изузетно позитивним критикама, практично правим хвалоспевима, које „Бановић Страхињу” прате још од прошлог лета када је премијерно, у продукцији Града театра, изведен у Будви. Многи су, напосто, једва налазили довољно јаке и лепе речи за ту представу. Истицала се мајсторска режија, интелигентна драматизација која је читаву стару и знану причу изместила у будуће време, у нови миленијум; наглашавала се сјајна игра глумачког ансамбла, и томе слично. Све је то тачно, под условом да се каже и то да је „Бановић Страхиња” урађен по принципу савршене машине, дотеран до стерилности, математички прецизан до нападне конструкције, а изнутра хладан, леден. То јесте висока естетика која може да задиви, али она сигурно „не греје душу”.

Кад смо већ код таквих израза, рецимо да је традиционални „Округли сто критике” био ове сезоне умногоме на тој линији. Некада су се баш ту, поготово у оно време док су Позорјем господарили Словенци и Хрвати, могле чути искључиво стручне анализе и то таквим академским речником да се једва разабирало о чему се, заправо, говори. То је, дакако, одвлачило дискусију, то јест, претварало је у низ монолога и у непојамну досаду. Сада су те „сесије” биле знатно лежерније а млади, нарочито млади, потезали су управо за тим озлоглашеним терминима, за „срцем и душом”, што је појединце ужасно иритирало. Забога, ишло им је на живце. Млади се, међутим, нису дали истрајавајући на

искреном, непосредном утиску, чиме су ти разговори добили, ако не на тежини, а оно, извесно, на живости и провокацији; укратко, на оном једином због чега и постоје – због отвореног дијалога о нечему тек доживљеном, управо виђеном.

Понекад се, истина, није имало куд мимо озбиљног тона. То је, рецимо, био случај после горко антиципирајуће представе „Лари Томпсон, трагедија једне младости”, по тексту и у режији Душана Ковачевића, на махове веома узбудљиве „Турнеје” Горана

ПОБЕДА И ОВАЦИЈЕ:
„БАНОВИЋ СТРАХИЊА”

Марковића у режији Милана Караџића, уверљиве актуелизације „Мрешћења шарана” Александра Поповића у режији Егона Савина, а нарочито после „Путовања за Нант” Еугена III Кочиша у режији Љубослава Мајере, па и празњикаве „Београдске трилогије” Биљане Србљановић у режији Горана Марковића у којој само први, прашки део, сјајно функционише.

Било је, међутим, и жовијалних тренутака... Када се оспоравала селекција духовите представе „У пламену страсти” Ивана М. Лалића у режији Горчина Стојановића, којом приликом је редитељ, елоквентан каквим га је већ бог дао, покренуо присутне из мртвила својом рафалном распричаносћу, убацујући у причу и феномен „Касандре” као сапунске опере коју гледају милиони што, и по њему, и по писцу комада, нипошто није за занемаривање. Био је то тренутак када се

зачуло и невероватно питање: „Шта је то Касандра?!” Слично се, мада ни изблиза тако забавно, десило после љупке, неодољиве „Новеле од љубави” Стевана Копривице у режији Милана Караџића.

У све те расправе убачен је и мамац о дужини аплауза; наравно, на силно гађење неких умишљених глава. Треба ли рећи да новосадска публика (толике године верна Позорју) ипак, савсим прецизно, зна чему и колико се треба одазвати. Препознала је разлоге за смех у представи „У пламену страсти” и томе се бучно радовала; препознала је непогрешиву форму „Бановић Страхиње” и испратила је овацијама; баш као што је снажно и замишљено остала затечена после „Путовања за Нант”, свакако најбоље представе на 42. Стеријиним позорју. У њој нема ни путовања, ни Нанта, нема ничега, има само сна о нечему лепом у прљавој кафанској руини где су живи заправо мртваци који се свађају и лочу, а једино је жив онај који је, у стању клиничке смрти, сањао сан, и то сан о три палме на отоку среће.

Неко је мудро приметио да је Мајери, редитељу апсолутно особеног дара и рукописа, у „Путовању за Нант” – „иронија била средство, а апсурдност циљ”. И тиме готово све рекао. У представи игра седморо глумаца с таквом енергијом, темпом и жаром да њихово фуриозно кретање по сцени зауставља дах.

По речима Даринке Николић, избор представа 42. Стеријиног позорја напосто се наметнуо. У једном часу јој се чинило да ће према понуђеном (а видела је тридесетак представа) моћи мало да искоси селекцију и тако је учини зачудном. Међутим, та јој је идеја једноставно измакла; одабрала је, каже, већину представа коју би, да је селектор био ма ко други, такође уврстио у репертоар. „Знам да то није добра одбрана, а није то ни самоодбрана уколико је уопште потребна, то је чињеница. Нисам нашла прави изазов да понудим селекцију која би била друкчија. Срећом, у једном тренутку схватила сам да имам нешто што је само по себи драгоцено: петнаестак нових драмских текстова што је заиста, на тако малом простору и после осеке која је владала последњих година, својеврсно чудо. Сматрала сам, значи, да управо то треба да промовишем и отуд изабрала нове, или прве, комаде Горана Марковића, затим Стевана Копривице, Ивана М. Лалића, Биљане Србљановић, Еугена III Кочиша... Јасно да се у том избору није смео мимоићи Душан Ковачевић са својом драмом, писаном после дуге

Не таласај

паузе, као ни класици попут Борислава Михајловића Михиза и Александра Поповића", каже она.

Тако се дошло до онога што је Позорје овог пута понудило: до представа које, свака на свој начин, кореспондирају са стварношћу а и поређане су биле на начин да истакну затворени круг наших живота. Дакле, почело је са „Ларијем Томпсоном...“ „Звездара театра“, потом „Турнејом“ „Атељеа 212“ „У пламену страсти“ такође „Звездара театра“, „Мрешћењем шарана“ Српског народног позоришта, „Новелом од љубави“ Дечјег позоришта из Подгорице, „Путовањем за Нант“ Народног позоришта из Сомбора, „Београдском трилогијом“ Југословенског драмског позоришта, да би се завршило „Бановић Страхињом“ Града театра Будва. Већина тих представа је већ дуже на сцени и многи су их видели. Позорје је, као и увек, било само прилика да се оне међусобно суоче и одмере.

Жири у коме су били Мира Бањац (председник), Игор Бојовић, Предраг Вранешевић, Кокан Младеновић и Радомир Путник одредили се, у оном главном, за очекивано: „Бановић Страхиња“ проглашен је најбољом представом. Стеријину награду за текст добио је Горан Марковић („Турнеја“); за адаптацију Никита Миливојевић („Бановић Страхиња“); режију Егон Савин („Мрешћење шарана“); сценографију Герослав Зарић („Турнеја“)... док су глумачке награде отишле у руке Младену Андрејевићу, Владиславу Каћанском, Радоју Чупићу, Варји Ђукић и Светозару Цветковићу.

Остаје, за крај, увек питање да ли је – гледајући Позорје у целини – нешто важно ипак пропуштено. Рецимо, ново читање „Радована Трећег“ Дејана Мијача, или „Декамерон – дан раније“ Јагоша Марковића. Нека „Декамерон...“ има све мане које су му нађене, па и потурене, али ниједна, баш ниједна представа из селекције, нема његову визуелну лепоту. Због те лепоте, због те чаробне ренесансне слике, она је (по личном суду) морала бити на Позорју. Тим пре што су се ту, све у име неизбежног концепта, нашле и представе с којима се само, 'ајмо рећи, кокетно ризиковало.

■ ЈАСМИНА ЛЕКИЋ

Путник намерник ех-Уи порекла, након година избивања, долази у град своје младости, на ушћу двеју река. Сусрет са некадашњом престоницом доживљава врло емотивно. Чорбаст пасуљ (два тањира) никад бољи, девојке на улици никад лошије (по здравље), кафа у „Мадери“ никад тања. (Тамо се, наравно, пије шприцер.) Ипак, оно најзубудљивије, тек предстоји – променада градским позориштима. Позориште – стара љубав нашег јунака, дипломца Београдског универзитета. Светске књижевности, рецимо.

Иван М. Лалић

Куда, дакле? Којим редом кренути? Коју позоришну посланицу изабрати? Неопходне информације даће му стари другар са студија. Сусрет је, наравно, уприличен у Француској 7. После неколико карактеристичних псовки и неконтролисаних излива емоција, праћених кликтањем и штипањем, домаћин, иначе угледни и врло компетентан познавалац градских прилика, прелази на ствар: „Препоручујем ти 'Магбета'. Нисам гледао, али чујем све најгоре о представи, што значи да је представа одлична.“ „Не разумем“, побуни се ех-Југословен руковођен здравом логиком. „Како не разумем? Критика удара само тамо где сме, као у овом случају, а тамо где не сме, ту никад не знаш на чему си. Ту ти је најсумњивије. Зато иди погледај 'Магбета', нећеш погрешити.“ „Чекај, а шта ако је представа стварно заслужила лошу критику?“ „Покуша да буде прониоцијив наш бивши сународник. „Ко мари за критику, човече, битно је шта мисли супротни табор.“ „Који сад табор?“ „Па овај из другог позоришта, на кога критика не сме да удари, наравно. Ако се они разљуте, као што су то учинили у случају 'Магбета', то значи да имају разлога. Односно, да је представа добра. Да није, они би целу ствар супериорно игнорисали, разумеш?“ „Не разумем“, призна поштено наивни гост. „Па шта да ти радим кад си се отцепио. Да си ниси отцепио, вероватно би разумео...“, нашали се пригодно луцидни коментатор чаршијских прилика.

И ту се прича о позоришту двојице старих пријатеља завршава. Прешло се на мање компликоване и много пријатније теме. Рецимо, на чувену тучу Делија и Bad Blue Boysа приликом последњег гостовања Звезде на Максимиру, '91.

Кад смо већ код фудбала, да се вратимо на позориште. Ситуација на нашој позоришној сцени, наиме, веома

подсећа на фудбалску утакмицу без судије. Или са судијом без пиштаљке који трчкара лево-десно, као мува без главе и без икаквог утицаја на игру. У таквој анархичној констелацији снага на терену свашта је могуће. Могући су груби стартови с леђа, (читај – крљања), измишљање непостојећих пенала, лажирање резултата. Знање и техника одлазе у други план. Јачи тлачи. Техничари немају избора – занемарују технику и набацују кондицију.

Преведено, српској позоришној сцени хронично недостају релевантни и здрави вредносни критеријуми. Општеуважени ауторитети чија ће се реч, став и мисао поштовати. И када сахрањују и када хвале. Кажу да је то некада био Ели Финци, чију су критику глумци, писци и редитељи нестрпљиво и са стрепњом чекали до раних јутарњих часова. Не знам, био сам мали. Али, тако кажу. Они који су стајали испред новинарника.

Ипак, ово није прича о критичарима. Уверен сам да наша публика има веома истанчан укус и да је њу врло тешко преварити. Да не говоримо о позоришном свету. Ту има доста паметних људи који ствари тачно виде онакве какве јесу. Проблем је само што тај њихов поштени и објективни суд најчешће остаје само предмет приватних разговора. Чак и у главозвоним позоришним бифеима, фламним „центрима моћи“ нашег позоришног живота, где се кроје репертоари, деле улоге, од успеха праве неуспеси и обрнуто, постоји свест о томе шта је заиста добро, а шта не. Као што и фудбалер који је одглумио пенал над собом одлично зна да га је одглумио. Али, није луд да то каже судији, наравно. Истина, тако, остаје на маргини. Као да није ни битна. Поштују се успостављена правила игре. Признати ауторитети имају готово неограничено право на успех, непризнати таленти испостављен рачун у изазак у високо друштво. А рачун је најчешће управо пристајање на важеће законе. Један од првих чланова тог ненаписаног акта гласи: „Не таласај превише, цар није нудиста, већ се купа у оделу.“ А цар је, често, ко од мајке рођен.

Позориште, наравно, није фудбал. Фудбал је резултатски егзактан, позориште је флуидно. У томе је и његова чар. У тој моћној загонетки. Консеквентно, већа је и одговорност оних који умеју да одвоје жито од кукоља. Ако већ поседују ту привилегију, онда нека то гласно и јавно учине. Учино, аргументовано и без крљања. Мењајмо правила игре.

Надам се да се наш носталгични ех-сународник с почетка ове приче приликом следеће посете Београду неће поново разочарати. Односно, да ће искрено зажалити што се онако грубо „отцепио“? Ако ни због чега другог, онда због сјајних позоришних представа. О лепим девојкама, други пут... ■